

เกร็ดและตำนานการทอ

# เกษียรสมุทร

วีระยุทธ เลิศพูลผล : เขียน





เกร็ดและตำนานการกวนเกษียรสมุทร

เกษียรสมุทร



สงวนลิขสิทธิ์บทความนี้ตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๓๗  
ห้ามคัดลอกเนื้อหาหรือเผยแพร่บทความก่อนได้รับอนุญาตจากผู้เขียน



## ตำนานการทอเก็ชียรสมุทร



กล่าวถึงสรวงสวรรค์นั้นมีเหล่านางฟ้าที่  
งดงามอยู่เกินกว่าจะคณานับได้ แต่นางฟ้า  
ที่ได้ชื่อว่างามที่สุดมีนามว่าอุรวดี รองลงมา  
คือนางเมนะกา วันหนึ่งนางเมนะกานำ  
พวงมาลัยไปถวายให้แก่ฤๅษีทิวาส  
ต่อมาพระอินทร์ได้ทรงเทพพาหนะคือช้าง

ไธรวัดหรือช้างเอราวัณผ่านมา ฤๅษีทิวาสมีศรัทธาปรารถนาจะถวายพวงมาลัยที่ได้มาแต่นางเมนะกาให้แก่พระอินทร์ผู้  
เป็นสรวงราชาธิบดีปกครองสรวงสวรรค์ พระอินทร์รับพวงมาลัยแล้วจึงเอามาแขวนไว้ที่วงช้าง พลับช้างเอราวัณไม่พึงใจกลืน  
จากพวงดอกไม้นั้นก็แกว่งวงจนมาลัยตกลงพื้น ยังเหตุให้ฤๅษีทิวาสบังเกิดโทสะจึงกล่าวแก่พระอินทร์ว่าพวงมาลัยนั้นเป็นที่  
สถิตแห่งมงคลทั้งปวงจึงควรได้รับการปฏิบัติดูแลดีกว่านี้ ด้วยเพลิงพิโรธนั้นฤๅษีจึงสาปให้เหล่าเทวดาทั้งหลายเสื่อมด้วย  
อิทธิฤทธิ์และอำนาจทั้งปวง

ช้างฝ่ายอสูรมันมีเรื่องบาดหมางกับเทวดามากมายมาแต่เดิม หนึ่งในนั้นคือความพยายามที่จะชิงสรวงสวรรค์มาจากหมู่เทพ  
ฝ่ายอสูรบ้างก็มีอาวุธวิเศษ บ้างก็มีพรวิเศษซึ่งได้รับประทานมาจากมหาเทพทั้งสาม คือพระศิวะ พระวิษณุ พระพรหม ซึ่งหาก  
ใครบำเพ็ญภาวนาถึงพระองค์จนสมควรแก่กาลแล้ว ผลแห่งการบำเพ็ญจะทำให้มหาเทพพร้อมรณจนต้องมาปรากฏต่อหน้าเพื่อ  
ประทานพรที่ผู้นั้นปรารถนา บ่อยครั้งที่พรวิเศษจะนำมาซึ่งปัญหาในภายหลังให้พระนารายณ์ต้องคอยตามบารบอยู่ร่ำไป

เมื่ออสูรได้รับอาวุธและพรวิเศษจากมหาเทพแล้วก็มีอิทธิฤทธิ์เพิ่มพูนขึ้น อีกทั้งรูปร่างกายก็แข็งแรงกว่าเทวดาที่มีสัจฐานอ่อน  
ช้อย ช้ำยังโดนคำสาปจากฤๅษีทิวาสให้มีฤทธิ์เสื่อมลงจนทำให้เหล่าเทวดาบาดเจ็บล้มตายไปเป็นอันมากในการต่อสู้ วัน  
หนึ่งพระอินทร์นำความขึ้นทูลปรึกษาพระนารายณ์เรื่องเหล่าอสูรที่นับวันจะทวีฤทธาจนยากจะรับมือ พระนารายณ์สดับ  
ดังนั้นจึงแนะนำให้พระอินทร์ตั้งพิธีทอเก็ชียรสมุทรเพื่อทำน้อมถุด ซึ่งหากเทวดาได้ดื่มแล้วจะทำให้เป็นอมตะและเพิ่มพูนฤทธา  
ขึ้นมาก เมื่อถึงครั้งนั้นต่อให้เหล่ายักษ์มีกำลังเท่าใดก็ไม่สามารถทำอันตรายยงเทพได้

## เกร็ดและตำนานการกวนเกษียรสมุทร

อันเกษียรสมุทรนั้นตั้งอยู่ในทิศตะวันออกของจักรวาลมีน้ำสี่ขาคือเกษียรแปลว่าน้ำนมไหลเต็มอยู่ตลอดปี การจะกวนเกษียรสมุทรเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำอมฤตเป็นการใหญ่ที่หมู่เทวดาเพียงลำพังจะกระทำกันเองไม่ได้เพราะมีเรียวแรงน้อย ดังนั้นจึงหลอกล่อเหล่าอสูรโดยสัญญาว่าเมื่อได้น้ำอมฤตแล้วก็จะแบ่งกันดื่มเพื่อความเป็นอมตะตลอดไป เหล่าอสูรได้ฟังดังนั้นก็กระหึ่มยั้มย่องตกลงสมานฉันท์ร่วมแรงร่วมใจในพิธีครั้งนี้โดยเริ่มจากช่วยเหล่าเทวดาถอนเขามันตระซึ่งมีความสูงพันพื้นดิน 11000 โยชน์ และหยั่งฐานรากอยู่ใต้ดินอีก 11000 โยชน์ เพื่อใช้เป็นไม้กวนเกษียรสมุทร ใช้พญานาคาศูกรีผู้เป็นพี่ของพญาเศษะต่างเชือกพันกับเขามันตระทั้งยังโปรยสมุนไพรรักษาเป็นทิพย์ลงในเกษียรสมุทรอีกด้วย ฝ่ายเทวดารู้ว่าเมื่อพญานาคาศูกรีถูกชักลากไปมาจนเวียนหัวจะสำรอกพิษออกทางปากจึงออกอุบายเยินยอเหล่าอสูรว่าเป็นผู้มีกำลังมากสมควรได้รับเกียรติให้ถือฝั่งหัวพญานาคส่วนเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์น้อยจะขอถือฝั่งตัวเอง ข้างฝ่ายอสูรได้ยินคำเยินยอเช่นนั้นก็หลงเข้าใจว่าปวงเทวให้เกียรติจึงรับคำจะถือฝั่งเศียรพญานาคเอง

พระนารายณ์ในฐานะองค์ต้นตำรับการกวนเกษียรสมุทรมีส่วนช่วยให้การครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นอันมาก โดยพระองค์ประทับนั่งเหนือเขามันตระที่ใช้ต่างไม้พาย แล้วแบ่งภาคหนึ่งลงช่วยเหล่าเทพชักพญานาคูกรีเนื่องจากลำพังหมู่เทวเองมีกำลังน้อย พระนารายณ์ยังทรงแจ้งด้วยทิพยญาณว่าเกษียรสมุทรเมื่อถูกเขามันตระกวนไปเรื่อยๆจะทะลุแล้วน้ำจะไหลไปท่วมมนุษยโลกพระองค์จึงแบ่งภาคเป็นเต่าหรือกุระ ใช้กระดองรองรับเกษียรสมุทรไว้จึงเป็นที่มาของกุระวตารอันเป็นปางที่สาม ในนารายณ์สิบปาง ระหว่างที่กวนเกษียรสมุทรอยู่นั้น พญานาคูกรีถูกดึงไปมากก็เกิดเวียนหัวจึงสำรอกพิษร้ายซึ่งกระเด็นไปโดนเหล่าอสูรเป็นที่ปวดแสบปวดร้อนจึงเป็นเหตุให้เหล่าอสูรมีหน้าตาผิวพรรณตะปุ่มตะป่ำนับแต่นั้นเป็นต้นมา



พิธีดำเนินไปได้พันปีเกษียรสมุทรพลันบังเกิดหม้อบวรจุพิช หลาหละ ลอยออกมาเป็นลำดับแรก อันหลาหละนั้นเป็นพิษร้ายแรง หากตกลงยังมนุษยโลกก็จะบังเกิดเป็นเพลิงกรดเผาโลกให้เป็นจุลไปได้ พระศิวะมหาเทพทรงทราบด้วยทิพยญาณว่าพิษร้ายนี้ไม่มีใครจะกำจัดลงได้ เว้นแต่พระองค์เอง เมื่อดำริดังนั้นแล้วจึง

ทรงดื่มพิษหลาหละนั้น ฝ่ายพระแม่ปรวาทิเห็นพระสวามีกลืนพิษร้ายจึงได้กดพระศอพระศิวะไว้เพื่อไม่ให้พิษไหลลงสู่พระอุทรได้ ด้วยความร้ายกาจแห่งพิษนั้นยังผลให้พระศอพระศิวะเป็นสีดำพระองค์จึงมีอีกพระนามหนึ่งว่า นิลกัณฐ์ หรือผู้มีคอสีนิลนับแต่นั้นเป็นต้นมา

- สิ่งวิเศษลำดับที่สองที่ลอยขึ้นมาคือแก้ว กามธนู แปลว่าแม่โคอันพึงปรารถนา รู้จักกันในอีกนามหนึ่งว่าโคสุกรีซึ่งต่อมาให้กำเนิดวัวอุสุภราชหรือนันทิเกศวรอันเป็นเทพพาหนะของพระอิศวร โดยมีเทวดานามเวตาลเป็นพ่อ บางตำนานว่ากศยปมุนีปรารถนาจะนำโคกามธนูไปเป็นพาหนะแต่ติดว่าเป็นโคเพศเมียจึงเนรมิตตนเป็นพ่อโคเข้าผสมด้วยโคกามธนูจนเกิดลูกโคสี



## เกร็ดและตำนานการกวนเกษียรสมุทร

ชาวบริสุทธิดั้งชื่อให้ว่า อุกุราช มีลักษณะงดงามตามตำราจึงได้นำไปถวายพระอิศวรเพื่อเป็นเทพาหนะ บางตำรากล่าวว่า นนทิกะศวรแท้จริงแล้วคือเทพบุตรนามว่า นนทิกะ เป็นผู้เฝ้าสัตว์ในเขาไกรลาสและหัวหน้าแห่งปวงศิวนะ เมื่อพระอิศวรปรารถนาจะไปยังที่ใด นนทิกะก็จะแปลงกายให้เป็นโคเผือกเพื่อเป็นเทพาหนะ อันแม้ว่าความเอนุนั้นเป็นโคพิเศษสามารถเนรมิตสิ่งต่างๆตามที่เจ้าของปรารถนาได้

- สิ่งี่สามคือม้าสีขาวนามว่า อุกุเจศวรัส ซึ่งต่อมาพระอาทิตย์นำไปเทียมราชรถและเป็นต้นเหตุของการพัวพันระหว่างนางวิเนตาและนางกัทธูในตำนานการเกิดของครุฑ
- สิ่งี่สี่คือช้างไอราวัดหรือช้างเอราวัณซึ่งเป็นช้างเผือกสีขาวมีสามเศียรอันเป็นเทพาหนะของพระอินทร์
- สิ่งี่ห้าคือเกาสตุภมณี่ซึ่งเป็นเพชรล้ำค่าที่สุดในสามโลก ต่อมาพระนารายณ์นำไปประดับพระอุระ
- สิ่งี่หกคือต้นกลปพฤกษ์ซึ่งเป็นต้นไม้มหัศจรรย์สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขอพรได้
- สิ่งี่เจ็ดคือพระแม่ลักษณมีซึ่งเป็นเทพแห่งโชคลาภเงินทอง ต่อมาพระนารายณ์รับไปเป็นพระชายา
- สิ่งี่แปดคือสุระซึ่งเป็นที่มาของคำว่าสุรา เป็นน้ำเมาชนิดหนึ่งเกิดขึ้นพร้อมเทวีวารุณีซึ่งเป็นเทวีแห่งการทำเล้า
- สิ่งี่เก้าคือเหล่านางอัปสรซึ่งแปลว่าผู้เกิดจากการเคลื่อนไหวของน้ำลอยขึ้นมาจากเกษียรสมุทร 35 ล้านองค์
- ทันใดนั้นพหลันเกษียรสมุทรเกิดคลื่นน้ำไหลวนปั่นป่วนปรากฏเทพบุตรนามว่า ธนวันตรี พุนคนโทบรรจุน้ำอมฤตลอยขึ้นมาเป็นลำดับสุดท้าย



ด้วยเกรงว่าเหล่ายักษ์จะชิงน้ำอมฤตไปดื่ม พระนารายณ์จึงแปลงกายเป็นเทวีงดงามนามว่าโมหิณี หลอกล่อให้ยักษ์ตามพระองค์ไป ฝ่ายอสูรเห็นหญิงงามก็พากันลืมเรื่องน้ำอมฤตแล้ววิ่งตามพระนารายณ์แปลงในทันที เหล่าเทพเห็นสบโอกาสเหมาะจึงแบ่งกันตีม้ำอมฤตในทันใด ในหมู่ยักษ์ทั้งหลายที่พากันหลงไหลโถม

สะคราญของพระนารายณ์แปลงยังมียักษ์อยู่ตนหนึ่งนามว่าราหูเป็นยักษ์ที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมไม่หลงกลต่อกับดักของเหล่าเทวดา ราหูแจ้งในเพทุบายนี้จึงแปลงกายให้เหมือนเทวดาแล้วไปแฝงอยู่ในหมู่เทพเพื่อตีม้ำอมฤต อนิจจาพระอาทิตย์และพระจันทร์เห็นผิดสังเกตเพราะราหูซึ่งถึงแม้แปลงเป็นเทวดาแต่ยังมีเงาทอดลงพื้นจึงเพ่งด้วยทิพยเนตรก็แลเห็นเป็นร่างยักษ์แฝงอยู่ เมื่อแจ้งในความจริงเช่นนั้นแล้วพระอาทิตย์และพระจันทร์จึงนำความไปฟ้องพระนารายณ์ ทันใดนั้นพระองค์จึงขว้างจักรสุทรณะไปตีกายราหูขาดเป็นสองท่อน แต่ด้วยฤทธาานุภาพแห่งน้ำอมฤตที่ราหูดื่มไปแล้วทำให้ถึงแม้ร่างกายถูกตัดออกเป็นสองส่วนก็ไม่สิ้นชีพ

ราหูเจ็บแค้นที่พระอาทิตย์และพระจันทร์ไปเพ็ดทูลพระนารายณ์จนทำให้กายขาดสองท่อนจึงสาบานที่จะจับพระอาทิตย์และพระจันทร์กินเสียหากโคจรมาเจอกัน ฝ่ายพระจันทร์นั้นโคจรอยู่ในวิมานเบื้องต่ำจึงมักเจอกับราหูอยู่บ่อยๆต่างกับพระอาทิตย์

## เกร็ดและตำนานการกวนเกษียรสมุทร

ซึ่งโคจรอยู่สูงจึงไม่ค่อยพบกับราหูนัก ราหูนั้นมีกายเพียงครึ่งเดียวจึงทำให้กลืนพระอาทิตย์และพระจันทร์ได้เพียงชั่วคราวิก็หลุดออกมา ด้านกายที่อ่อนล้าของราหูนี้เรียกว่าพระเกตุ เป็นต้นกำเนิดของดาวหางและอุกกาบาตทั้งปวง

ด้านฝ่ายอสูรหลังจากที่ตามนางโมहिณีและถูกเหล่านางอัปสรอมสมสุราเพิงสร้างจึงพบว่าฝ่ายเทวดาได้ดื่มน้ำอมฤตหมดแล้วก็บังเกิดความโกรธหมายจะเข้าโรมรันแต่เหล่าเทวะได้ดื่มน้ำอมฤตแล้วจึงเป็นอมตะไม่มีวันตายอีก ฝ่ายยักษ์หาสู้ไม่ได้ก็พ่ายแพ้กลับไปไม่กล้าเข้ามารุกรานสวรรค์อีก

หมู่มัธยมเมื่อได้พบบทเรียนเช่นนี้แล้วจึงพิจารณาตนไม่ดื่มเครื่องดองของเมาก็เป็นที่มาของคำว่า อสุร อ+สุระ หมายถึงผู้ไม่ดื่มสุรา ต่างกับเหล่าเทวะที่ยังดื่มสุราดังเช่นคำเรียกที่อยู่ของเทวดาที่ว่า ฟากฟ้าสุราลัย สุระคือเหล่า สนธิกับคำว่าอาลัย แปลว่าที่อยู่ หมายถึงที่อยู่ของผู้ดื่มสุราคือสวรรค์นั่นเอง

สังขรณ์ข้อหนึ่งที่แฝงอยู่ในตำนานนี้ก็คือ ความเป็นอมตะสามารถบรรลุได้ด้วยการเอาชนะโมหะคือความลุ่มหลงเสียก่อน